

ЯКОБ ФЮРЕР ФОН ХАЙМЕНДОРФ
[1587]

С мисията на Бартоломей Пецен до Цариград през 1587 г. е пътувал още един немец, който е оставил свои бележки за балканските земи. Неговото име е Якоб Фюрер фон Хаймендорф. За неговите бележки знаем от едно съчинение на неговия брат Христоф Фюрер фон Хаймендорф, който бил виден нюрнбергски гражданин и се титулувал таен градски съветник, пръв знаменосец и началник на градското опълчение. Христоф Фюрер учил в Германия и Италия, сетне в Сицилия и Малта се прославил в сражения против турците.

През 1565—1567 г. е участвувал в едно пътуване из страните на Леванта, като тръгвайки от Венеция, посетил Египет, Палестина и Сирия. На зръщане той се задържал известно време във Виена и служил в императорската войска, но след сключването на мира се завърнал в Нюрнберг. Виденото той описал в едно съчинение, което по-късно — 1620 г., негови наследници издали на латински език:

Christophori Füreri ab Haimendorfi Equiti aurati... Itinerarium Aegypti, Arabiae, Palaestinae, Siriae aliarumque regionum orientalium; addita est oratio funebris et carmina exsequalia piis manibus summi viri scripta... Norimbergae... 1620.

Двадесет и шест години по-късно това съчинение било издадено на немски език от Волфганг Ендтер в Нюрнберг. Като приложение в това издание на с. 361 до 383 са включени и бележките на другия брат — Якоб Фюрер, за пътуването му през 1587 г. до Цариград:

Christophors Fürers von Haimendorff Ritters des Eltern geheimen Raths, vordersten Losungers, Schullheissen und Obristen Kriegshauptmanns der Stadt Nürnberg, auch des löblichen Frankischen Kreises Kriegsrahts, Reis-Beschreibung in Egypthen, Arabien Palästina, Syrien etc. mit beygefügtter Landtafel und derselben Erklärung: Sambt kurzem Anhang Jacob Fürers von Haimendorff, seines Brunders, Constantinopolitanischer Reise, Nürnberg, in Verlegung Wolfgang Endters, Anno MDCXLVI.

За Якоб Фюрер се знае почти единствено това, което може да се извлече от цитираното съчинение. Бартоломей Пецен го включил в състава на делегацията си, понеже той желаел „да научи нещо полезно в чуждите страни“. Якоб Фюрер се снабдил на собствени средства с необходимите униформи. Нему не било съдено да се завърне от това си пътуване и той умрял в Цариград от чума. Вилхелм Зам съобщава в предговора на изданието на Райнхолд Лубенау, че от Якоб Фюрер са останали сбирка писма до неговите род-

нини, които се намират в двутомната ръкописна родова книга на Фюрерите от Хаймендорф, съставена през 1631 г.

Бележките на Якоб Фюрер фон Хаймендорф за балканските страни са сравнително кратки и общи, но внимателният читател и изследвач може и в тях да намери полезни сведения и податки. Това съчинение, макар и да се среща в някои библиографски справочници, у нас досега не е използвано, нито пък цитирано. Превода тук даваме по немския текст в цитираното по-горе издание от 1646 г.

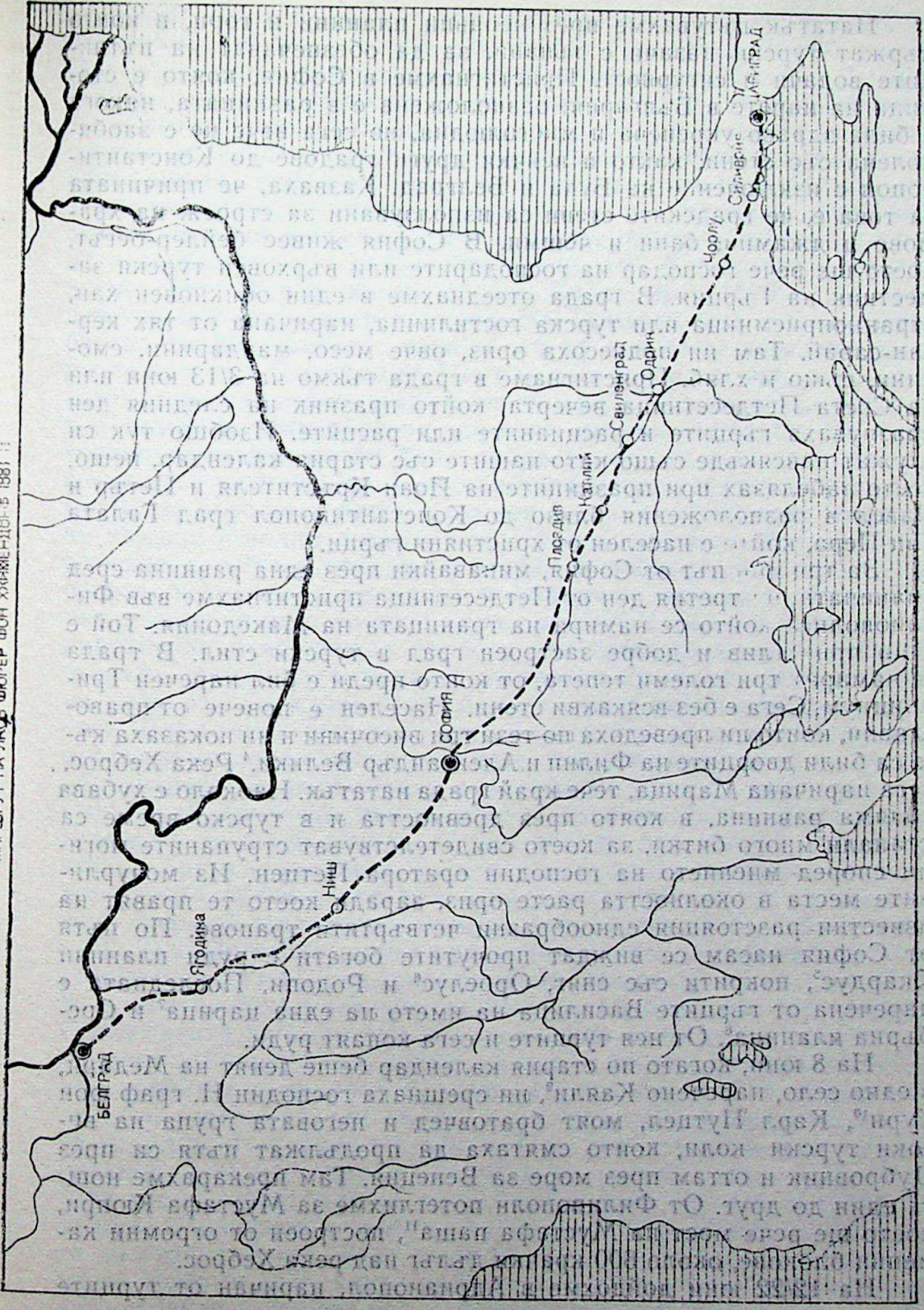
ПЪТУВАНЕ НА ЯКОБ ФЮРЕР ФОН ХАЙМЕНДОРФ

ДО КОНСТАНТИНОПОЛ

1587 г.

На 5/15 май [1587 г.], когато отпътувахме от Буда със съпровод на пашата, пристигнахме за 6 дни в Белград [*Taurinum*], който през 1521 г. е бил завладян от Сюлейман. Градът е хубава естествена крепост, построена по стар начин. Както при Комарно река Вах, тук се влива в Дунав Сава (*Sawus*), една голяма плавателна река. Селището е граничен град между Унгария и Сърбия, владетелите на която някога били наричани деспоти. Там слязохме от корабите на сушата и няколко дни път пътувахме през Сърбия, Рация и България (хубави, но зле обработени и запустели страни). Там намирахме малко запаси от храна и питие, което много ни затрудняваше, особено след голямото удобство, което имахме в това отношение на корабите. Вместо хляб получавахме *panes subcinericijs* (пити, печени в пепелта), които те наричат логачи, представляващи невтасало тесто без квас, и кисело червено вино, а понякога не намирахме изобщо нищо. Леглата за нощуване бяха също твърди, а слама и сено за конете не се получаваха. Тазни липса аз доста смекчавах за себе си с моите избени матраци и сандъчета, също с хубав хляб, така че няма защо да се оплаквам от споменатите несгоди и лошото посрещане.

Най-значителните места нататък са Ягодна, която Бусбек описва нашироко в своя пътепис. Тук се преминава река Морава, която преди се наричала Мосхиус¹. След това Нишава, преди наричана Найсус, един град, под който тече река със същото име. Там наоколо е една хубава равна местност. Изчисляват, че до това място е половината път от Виена до Константинопол. На това място ядохме първите за сезона плодове — черешни. Тук започва постланият Траянов път², който достига до Константинопол, понякога обаче се губи, на значителни разстояния изчезва (на някои места е съвсем развален и изместен), така че един обикновен пътник днес съвсем не го вижда.

Нататък пътувахме през неравни планини и гори, в които държат турски пазачи с тъпани, за да обезпечават на пътниците водачи и сигурност. Пристигнахме в София, която е столица на царете в България, разположена е в равнината, някога е била здраво укрепена и многолюдна, но сега вече не е заобиколена със стени, както и всички други градове до Константинопол с изключение на Буда и Белград. Казваха, че причината за това е, че градските стени са използвани за строеж на храмове и джамии, бани и чешми. В София живее бейлер-бегът, което ще рече господар на господарите или върховен турски заместник на Гърция. В града отседнахме в един обикновен хан, странноприемница или турска гостилница, наричана от тях керван-сарай. Там ни поднесоха ориз, овче месо, мандарини, смоквини, също и хляб. Пристигнаме в града тъкмо на 3/13 юни или на Света Петдесетница вечерта, който празник на следния ден празнуваха гърците и расцианите или расците. Изобщо тук си служат навсякъде също като нашите със стария календар, нещо, което забелязах при празниците на Йоан Кръстителя и Петър и Павел в разположения близо до Константинопол град Галата или Пера, който е населен от християни гърци.

За три дни път от София, минавайки през една равнина сред планината, на третия ден от Петдесетница пристигнахме във Филипополис³, който се намира на границата на Македония. Той е един привлеклив и добре застроен град в турски стил. В града се намират три големи тепета, от които преди е бил наречен Тримонциум. Сега е без всякакви стени. Населен е повече от православни, които ни преведоха по тези три височини и ни показаха къде са били дворците на Филип и Александър Велики.⁴ Река Хеброс, сега наричана Марица, тече край града нататък. Наоколо е хубава голяма равнина, в която през древността и в турско време са станали много битки, за което свидетелствуват струпаните могили според мнението на господин оратора Петцен. Из мочурливите места в околността расте ориз, заради което те правят на известни разстояния еднообразни четвъртити трапове. По пътя от София насам се виждат прочутите богати с руди планини Скардус⁵, покрити със сняг, Орбелус⁶ и Родопи. Последната е наречена от гърците Василица на името на една царица⁷ и Сребърна планина⁸. От нея турците и сега копаят руди.

На 8 юни, когато по стария календар беше денят на Медард, в едно село, наречено Каяли⁹, ни срещнаха господин Н. граф фон Турн¹⁰, Карл Нутцел, моят братовчед и неговата група на високи турски коли, които смятаха да продължат пътя си през Дубровник и оттам през море за Венеция. Там прекарахме нощта един до друг. От Филипополи потеглихме за Мустафа Кюпри, което ще рече мост на Мустафа паша¹¹, построен от огромни каменни блокове, около 600 крачки дълъг над река Хеброс.

На 12/22 юни дойдохме в Адрианопол, наричан от турците

Ендрене¹². Това е един голям многолюден град, който е населен твърде много с евреи, достигащи тук докъм 30 000 души. Преди да бъде завладян Константинопол от Мехмед II през 1453 г., градът е бил султанска столица на турските владетели. Това позволяват да се разбере дворците или сараите, в които сега се обучават в турска вяра и военно изкуство децата, които християните трябва да дават като данък, наричани обикновено замофани. Там се вижда преди всичко прекрасната просторна сграда на една джамия заедно с пристройките ѝ, която наредил да построят поради даден обет Селим II¹³, бащата на управляващия сега Мурад, когато завзел Кипър през 1570 г. За тази цел той ѝ е осигурил и приходи. На сградата още тогава се работело твърде усилено, като че ли тя трябвало да стане един втори храм на Сюлейман¹⁴. Намира се в града на една височина, заградена просторно, има 4 високи кръгли минарета, всяко с три каменни венцеобразни корнизи, изящно изсечени. За тази черква или джамия би било добре повече да се пише, защото в същност тя може да бъде наречена царска сграда; аз не бих могъл да отбележа друга като нея с такива прекрасни мраморни камъни и водни съоръжения. Преддверията са обградени отвсякъде с големи дебели мраморни колони, намиращи се под сводове като покрити входи; в средата се намира един чудесен тънко изсечен от мраморен камък водоскок. Всички врати са от кипарисово и абаносово дърво с позлатени сребърни скоби. В средата на черквата, която е построена просторна, кръгообразно като всички джамии, се намира един друг мраморен водоскок. Върху него има издигната една четириъгълна надстройка, върху която проповядват техните свещенослужители и правят обрязването. В джамията е окачен един железен прът, завит в кръг край кръглото помещение на джамията, на който висят стъклени лампи и между всички тях по две големи щраусови яйца и други украшения. Тези лампи те палят по време на нощните си молебени и пости, тъй като в такива случаи те обикновено окачват малко запалени лампи по корнизите на техните минарета. По-късно такива празнични осветления видяхме в Константинопол на 11 юли, където около всички врати на джамиите из града светеха през цялата нощ голям брой маслени лампи. Споменатата джамия има отвътре ниско един хубав, изсечен от мрамор засводен вход, водещ нагоре, и цялата сграда заедно с пристройките е покрита с олово. На главното кубе е поставено едно голямо златно кълбо, а на него един полумесец, както те твърдят, от самородно злато. При тази джамия има хубави градини и летни сгради за султана, когато идва тук. След това едно старопиталище, една баня и една сграда, подобна на нашите манастири, в отделни жили на която живеят духовниците на тази джамия. Тази джамия се вижда отдалеч от няколко мили. Работниците, които работят там, също и робите, са повечето отrekli се християни — италианци и испанци.

